

**Dobre praktyki w zakresie podnoszenia jakości kształcenia ogólnego i zawodowego
w Zespole Szkół Mechaniczno – Energetycznych
im. Tadeusza Kościuszki w Olsztynie**

Dyrektor Zespołu Szkół Mechaniczno – Energetycznych im. Tadeusza Kościuszki w Olsztynie podejmował w latach 2015 – 2018 wiele działań ukierunkowanych na podniesienie jakości kształcenia uczniów i osiągnięcie zadowalających wyników na egzaminach zewnętrznych. Powyższe zadania były realizowane w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Impulsem do podjęcia działań były bardzo niskie wyniki egzaminów, w szczególności egzaminu maturalnego, gdzie w roku 2014 i 2015 wynik zdawalności egzaminu nie przekraczał 25 %. Po dokonaniu analizy wyników egzaminów, codziennej wnikliwej obserwacji pracy nauczycieli i uczniów Zespołu Szkół oraz uczestnictwie dyrektora szkoły w wielu szkoleniach z zakresu nadzoru pedagogicznego została wprowadzona w drodze zarządzenia dyrektora „Procedura monitorowania realizacji podstawy programowej w ZSM-E w Olsztynie”. Szczególnie cenne w opracowaniu dokumentu okazało się być szkolenie zorganizowane w ramach grantów Warmińsko – Mazurskiego Kuratora Oświaty na temat sposobów monitorowania realizacji podstawy programowej.

Nadzorowi pedagogicznemu dyrektora podlegają wszystkie zagadnienia związane realizowaniem przez nauczycieli pracy dydaktyczno – wychowawczej i opiekuńczej. Zatem wpływ na podnoszenie jakości kształcenia ma wiele czynników, m.in. właściwa realizacja podstawy programowej, opracowanie i wdrożenie skutecznych działań wychowawczo – profilaktycznych, doskonaląca się zgodnie z potrzebami szkoły kadra pedagogiczna, obserwacje zajęć z wykorzystaniem dobrze opracowanych arkuszy obserwacji, tak aby osoba obserwująca pozyskała potrzebną jej wiedzę do dalszego planowania i realizacji zadań w zakresie nadzoru, systematyczna ocena pracy nauczycieli z uwzględnieniem wsparcia w pracy dydaktyczno - wychowawczej, rzetelnie prowadzona ewaluacja wewnętrzna ukierunkowana na problemy zdiagnozowane w szkole. Wymienione wyżej aspekty zostaną krótko omówione w niniejszym materiale.

W „Procedurze monitorowania realizacji podstawy programowej w ZSM-E w Olsztynie” określone zostały m.in.: cele monitorowania, zakres, znaczenie pojęcia „monitorowanie”, obszary monitorowania i algorytm postępowania. W ramach monitorowania realizacji podstawy programowej wyodrębniono monitoring ilościowy, jakościowy oraz organizacyjny. Procedura zawiera ponadto wykaz dokumentów niezbędnych do planowania pracy każdego nauczyciela / wychowawcy na dany rok szkolny, wzory i sposoby sporządzania tych planów,

wzory indywidualnych kart monitorowania zrealizowanych godzin wskazanych w szkolnych planach nauczania dla danych zajęć edukacyjnych w zgodności z ramowymi planami nauczania - sporządzanych dwa razy w roku przez każdego nauczyciela (I semestr i roczna). Poza wykazaniem ilości zrealizowanych godzin każdy nauczyciel potwierdza realizację efektów kształcenia określonych w podstawie programowej, datę i stopień ich realizacji, a także określa, jakie zalecane warunki i sposoby realizacji podstawy programowej zostały wykorzystane w danym roku szkolnym. Każdy nauczyciel w ramach sporządzanej dokumentacji nauczyciela, w tym planu pracy na dany rok szkolny opracowuje plan pracy wychowawcy zgodny z założeniami szkolnego programu wychowawczo - profilaktycznego. W załączniku do „Procedury Monitorowania Realizacji Podstawy Programowej w ZSM-E w Olsztynie” nauczyciel oznacza treści programu, jakie w danym roku szkolnym uwzględni w planie pracy wychowawczej. Procedura obejmuje swoim zakresem planowanie i realizację zadań wychowawczo – opiekuńczych, jako bardzo istotnych w procesie kształcenia. Aby oczekiwać sukcesów edukacyjnych uczniów, należy wyjść od zaspokojenia podstawowych potrzeb, zapewnienia im poczucia bezpieczeństwa, wzrostu poczucia pewności siebie, budowania pozytywnych relacji ze środowiskiem. W ramach Procedury wprowadzono również obowiązek prowadzenia tzw. karty sprawdzianu. Karta sprawdzianu zawiera dane o przeprowadzonym sprawdzianie / pracy klasowej, analizę ilościową oraz jakościową ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności określonych w podstawie programowej, które badane są podczas sprawdzianu / pracy klasowej. Karty sprawdzianu przedstawiane są dyrektorowi m.in. podczas omawiania obserwacji zajęć lub dokonywania oceny pracy nauczyciela. Procedura zawiera również wzór sprawozdania z monitorowania realizacji podstawy programowej, a sprawozdanie to stanowi załącznik do sprawozdania z nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektora szkoły, przedstawianego członkom Rady Pedagogicznej podczas ostatniego zebrania w danym roku szkolnym. Poza obowiązującą procedurą monitorowania realizacji podstawy programowej dyrektor monitoruje jej realizację w ramach obserwacji zajęć, kontroluje dokumenty nauczyciela w czasie dokonywania oceny jego pracy, a także zapisy w dziennikach zajęć. W związku ze zmianą ustroju szkolnego, a tym samym zmian w prawie oświatowym Procedura i działania w niej określone ulegają modyfikacjom, tak aby w pełni skutecznie służyć potrzebom szkoły i wpływać na pozytywne efekty pracy dydaktyczno – wychowawczej.

Następnym działaniem zmierzającym do poprawy efektów kształcenia było prowadzenie ewaluacji wewnętrznej przez dwa niezależne zespoły nauczycieli w zakresie dwóch zagadnień na każdy rok szkolny. Wydawało się niezbędne, pozyskanie jak najszybciej informacji na

tematy nurtujące dyrektora i nauczycieli związane z niskimi wynikami kształcenia. Wyniki ewaluacji dostarczyły szeregu ważnych informacji, które należało wziąć pod uwagę przy planowaniu pracy szkoły w dalszej perspektywie. Ewaluacji poddano m.in. następujące zagadnienia: „Realizacja godzin w ramach art. 42 KN w zakresie praktycznej nauki zawodu”, „Uczniowie Technikum nr 3 i ZSZ nr 3 w stopniu niezadowolającym nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej z matematyki”, „Niska frekwencja uczniów na zajęciach edukacyjnych”, „Niezadowolające wyniki egzaminów zewnętrznych”, „Rodzice są partnerami szkoły”. Wyniki przeprowadzonych ewaluacji dostarczyły istotnych danych, które następnie przekuto we wnioski i rekomendacje do dalszej pracy. W oparciu o rekomendacje planowano działania w ramach nadzoru pedagogicznego.

W szkole na bieżąco analizuje się wyniki egzaminów zewnętrznych. Wyniki są przedstawiane i omawiane podczas zebrań Rady Pedagogicznej. Analiza dotycząca wyników egzaminów maturalnych zawiera zdawalność całego egzaminu oraz poszczególnych przedmiotów. Wyniki te są przedstawiane w odniesieniu do wyników uzyskiwanych przez uczniów w województwie i kraju. Wyniki egzaminów zawodowych przedstawiają zdawalność całego egzaminu, poszczególnych kwalifikacji wraz z podziałem na część pisemną i praktyczną. Porównywane są wyniki uzyskane przez uczniów szkoły z wynikami uczniów kształcących się w tych samych zawodach na terenie województwa i kraju. Zespoły nauczycieli w ramach przyjętych planów pracy na dany rok szkolny organizują i przeprowadzają próbne egzaminy maturalne i zawodowe. Wyniki wszystkich egzaminów: próbnych oraz zewnętrznych właściwych są analizowane szczegółowo, a wnioski wdrażane są do bieżącej pracy z uczniami w celu osiągnięcia jak najlepszych wyników podczas egzaminów.

Uczniowie klas pierwszych poddawani są testom diagnostycznym „diagnoza na wejściu” języka polskiego i matematyki, które pozwalają ocenić poziom opanowania podstawy programowej realizowanej na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Prowadzone są również testy różnicujące w zakresie języków obcych w celu ustalenia grup językowych zróżnicowanych pod kątem zaawansowania znajomości języka obcego. Taka praktyka pozwala w optymalnym stopniu zaplanować pracę dydaktyczną, dokonywać zmian i modyfikacji w planach pracy nauczycieli.

Dyrektor szkoły dokonuje każdego roku oceny pracy nauczycieli. Każdy nauczyciel podlegający ocenie poddany jest obserwacjom zajęć, których harmonogram określony jest w planie nadzoru pedagogicznego. W związku z dokonywaną oceną pracy i dorobku zawodowego odbywają się obserwacje kontrolno – oceniające, diagnozujące, lekcje otwarte i spacer edukacyjny (obserwacje doraźne – niezapowiedziane). Przed obserwacjami kontrolno

– oceniającymi oraz diagnozującymi odbywają się rozmowy „przed obserwacją”, podczas których nauczyciel przedstawia dokumentację pracy na dany rok, w tym m.in. podstawę programową, program nauczania, Zasady Oceniania Przedmiotowego wraz z ujętymi dostosowaniami dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, rozkłady materiału, plan pracy wychowawcy zgodny ze szkolnym programem wychowawczo - profilaktycznym oraz teczkę wychowawcy klasy. W teczkach tych nauczyciel dokumentuje swoją pracę wychowawczo - opiekuńczą, gromadzi informacje o zebraniach rodziców, informacje o pomocy psychologiczno – pedagogicznej udzielanej uczniom. Podczas rozmowy nauczyciel przedstawia ponadto informacje o zespole klasowym, w którym odbędzie się obserwacja, prezentuje swój warsztat pracy, omawia koncepcję zajęć, efekty / wymagania z podstawy programowej, które będą realizowane podczas zajęć, sposoby i warunki realizacji podstawy programowej przewidziane na te zajęcia i przewidywane formy ich ewaluacji. Podczas spotkania „przed” obserwacją nauczyciel przedstawia dyrektorowi ostatni sprawdzian / pracę klasową wraz z kartą sprawdzianu w celu omówienia celowości i zasadności przeprowadzenia badania wiedzy i umiejętności ucznia w formie pracy pisemnej w kontekście badanych efektów kształcenia / wymagań podstawy programowej. Podczas zajęć sporządzany jest arkusz obserwacji, którego forma i punkty kontrolne zależne są od celu prowadzonej obserwacji. Po obserwacji dyrektor omawia z nauczycielem przeprowadzone zajęcia, wskazując m.in. mocne i słabe strony nauczyciela oraz ewentualne kierunki dalszej pracy i zalecenia. Z obserwacji w formie „spaceru edukacyjnego” sporządzany jest arkusz zawierający wyłącznie informacje o pracy uczniów podczas zajęć. Podczas tych zajęć nie jest obserwowany nauczyciel, lecz aktywność uczniów. Obserwacje takie trwają 15 minut i odbywają się w połowie zajęć. Danymi wykorzystywanymi podczas oceny pracy nauczycieli są również wyniki kontroli przeprowadzanej pod kątem poprawności stosowania prawa wewnątrzszkolnego – zapisów określonych w Statutach oraz regulaminach i procedurach regulujących pracę dydaktyczno – wychowawczą i opiekuńczą. Informacje brane pod uwagę przez dyrektora podczas oceny pracy pochodzą również z analizy dokumentacji pracy nauczyciela – jej kompletności, poprawności i terminowości. Ocena pracy dokonywana była ściśle według opisanych zasad i kryteriów. Nauczyciel w okresie wszechjętej oceny przygotowuje się do spotkań z dyrektorem, podczas których omawiane są kolejno punkty kontrolne i podczas których nauczyciel przedstawia stosowną dokumentację potwierdzającą realizowane działania. Oceny pracy nauczyciela dyrektor dokonywał od dnia 30.09.2015r. zgodnie z „Procedurą dokonywania oceny pracy nauczycieli w ZSM-E w Olsztynie” wydanej w drodze zarządzenia dyrektora. Od 1 września 2018r. w drodze zarządzenia wydany został „Regulamin określający wskaźniki oceny pracy

nauczyciela”. Jedną z form oceny pracy nauczyciela, jak również motywowania go dalszej pracy jest również przyznawanie dodatków motywacyjnych nauczycielom oraz przyznawanie nagród dyrektora. Każdy nauczyciel dwa razy w roku składa „arkusz służący do ustalenia dodatku motywacyjnego za dany okres”, w którym opisuje realizowane zadania zgodnie z kryteriami przyznawania dodatków określonymi w Uchwale Rady Miasta Olsztyna. Za działania w poszczególnych obszarach dyrektor stosuje skalę punktową. Arkusze te są również wykorzystywane podczas omawiania wniosków kandydatów do nagrody dyrektora. Źródłem informacji o pracy nauczycieli jest również strona internetowa szkoły, na której zamieszczane są wszystkie wydarzenia i działania nauczycieli. Istotnym elementem karty oceny pracy, po części opisowej, było formułowanie zaleceń do dalszej pracy. Zalecenia te sformułowane były w formie kierunków dalszego rozwoju nauczyciela – rekomendacji, co do zadań i działań, których brakowało w poprzednim okresie.

Dyrektor po dokonaniu oceny pracy nauczycieli, obserwacji zajęć, wyników ewaluacji wewnętrznej, a także wielu innych działań planuje wewnątrzszkolne doskonalenie. W celu skutecznego i efektywnego zapewnienia organizacji w tym obszarze dyrektor powołuje zespół ds. wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego. W ramach planowania doskonalenia uwzględnia się nie tylko potrzeby ogółu nauczycieli ale również potrzeby indywidualne członków rady pedagogicznej. Znaczącą rolę odgrywają również priorytety Ministra Edukacji Narodowej i Warmińsko – Mazurskiego Kuratora Oświaty, a także założenia określone w „Koncepcji pracy i rozwoju ZSM-E w Olsztynie na lata 2017-2022”. W miarę możliwości i gdy jest to doskonalenie zgodne z potrzebami szkoły dyrektor dofinansowuje poszczególnym nauczycielom doskonalenie zawodowe. Doskonalenie zawodowe nauczycieli organizowane jest na trzech poziomach: doskonalenie indywidualne (samokształcenie, zakup pomocy metodycznych dla nauczycieli), doskonalenie wewnątrzszkolne (szkoleniowe zebrania rady pedagogicznej, praca zespołów zadaniowo - problemowych, warsztaty, korzystanie z oferty doradców zawodowych i metodycznych) oraz doskonalenie zewnętrzne (zgodnie z potrzebami szkoły lub rozwojem własnym). Co roku realizuje się przyjęty przez radę pedagogiczną Plan Doskonalenia Zawodowego Nauczycieli. W trakcie pracy bieżącej zdarza się jednak, że w wyniku pojawiających się wniosków ze sprawowanego nadzoru, zmian w prawie oświatowym lub innych potrzeb istnieje konieczność wprowadzania zmian w planie doskonalenia. Zmianie ulegają np. tematy szkoleniowych rad pedagogicznych, ich ilość lub kolejność realizacji. Pojawiają się potrzeby nauczycieli, uczniów lub rodziców – planuje się wówczas warsztaty lub inne spotkania doskonalące dla nauczycieli. Plan jest w związku z tym elastyczny.

Dyrektor szkoły przestrzega prawa i egzekwuje przestrzeganie go przez radę pedagogiczną. W ramach zarządzania szkołą na bieżąco śledzi i analizuje nie tylko zmiany prawa oświatowego, ale również zmiany w zakresie prawa pracy, ustawy o związkach zawodowych, ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o finansach publicznych, ustawy Prawo Zamówień Publicznych i inne. W obszarze zarządzania szkołą dyrektor wydaje zarządzenia we wszystkich sprawach dotyczących funkcjonowania szkoły. Swoją wiedzę w zakresie prawa dyrektor aktualizuje uczestnicząc w różnych formach doskonalenia zawodowego, poprzez samokształcenie oraz udział w spotkaniach szkoleniowych dyrektorów szkół. Na bieżąco informuje nauczycieli i pracowników szkoły o zmianach w prawie i zobowiązuje do ich przestrzegania. W szkole powołany jest zespół ds. prawa wewnątrzszkolnego, którego zadaniem jest bieżące zapoznawanie członków rady pedagogicznej ze zmianami prawa oświatowego, aktualizacja Statutu ZSM-E oraz Statutów szkół wchodzących w skład Zespołu, a także tworzenie regulaminów i procedur obowiązujących uczniów i nauczycieli. W szkole założona została „Księga Regulaminów i Procedur ZSM-E w Olsztynie”, która zawiera wszystkie najważniejsze regulacje prawa wewnątrzszkolnego. W księdze znajdują się również regulaminy wszystkich pracowni szkolnych.

Dyrektor szkoły planuje jej rozwój w oparciu o wyniki sprawowanego nadzoru uwzględniając co roku priorytety MEN i Warmińsko – Mazurskiego Kuratora Oświaty. Do planowania rozwoju szkoły niezbędne są również wnioski zespołów nauczycieli. Wnioski z nadzoru w jego obszarach, tj. ewaluacja, kontrola, monitorowanie i wspomaganie, dostarczają informacji na temat funkcjonowania szkoły w danym roku szkolnym i sugerują wprowadzanie zmian na kolejny rok szkolny oraz pozwalają określić kierunki do sprawowania nadzoru w kolejnym roku oraz planowania pracy szkoły. Sukcesywnie wprowadzano elementy oceniania kształtującego, stosowano mikroewaluację (ewaluacja na poziomie klasy), zapoczątkowano realizację projektów unijnych miękkich i twardych, wprowadzano innowację pedagogiczne, projekty i programy edukacyjne, działania wolontaryjne i społeczno – obywatelskie. Szczególną uwagę przykładano do planowania pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych, analizowano wyniki egzaminów zewnętrznych i badań osiągnięć edukacyjnych uczniów, wprowadzano zmiany w zakresie wykorzystywanych metod, form i technik pracy, wykorzystywano na szeroką skalę aparat pomocy psychologiczno – pedagogicznej w pracy bieżącej, doskonalono poziom pracy związanej z prowadzeniem dokumentacji przebiegu nauczania, systematyczności i zgodności z prawem w tym zakresie, poszerzano ofertę

edukacyjną szkoły – organizowano dodatkowe zajęcia dla uczniów zdolnych oraz uczniów z niepowodzeniami edukacyjnymi, stosowano różne formy zajęć wychowania fizycznego, stosowano prawidłowo przepisy prawa oświatowego, wprowadzono zajęcia pedagogizujące dla rodziców wynikające z potrzeb szkoły, wprowadzono karty monitorowania frekwencji uczniów w celu jej poprawy, podejmowano działania związane z budowaniem więzi rodziców ze szkołą. Wszystkie te działania przyniosły efekty w postaci: właściwej realizacji podstawy programowej pod względem ilościowym jak i jakościowym, dostosowania metod, form i technik pracy do możliwości psychofizycznych uczniów, tak aby zapewnić każdemu uczniowi sukces edukacyjny znaczne podniesienie od roku 2015 jakości kształcenia w zakresie przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych (coraz wyższe wyniki egzaminów, w szczególności zdawalność egzaminu maturalnego przekroczyła 70%).

Z punktu widzenia dyrektorów szkół może się wydawać, że w Zespole Szkół Mechaniczno – Energetycznych realizuje się zwyczajnie przepisy prawa oświatowego i podejmowane działania nie są nadzwyczajne. W kontekście pojawiających się drobnych sukcesów w podnoszeniu jakości kształcenia jedno wydaje się być oczywistym i mającym wpływ na poprawę stanu edukacji w szkole: dobrze zaplanowane, konsekwentne i zintegrowane działania wszystkich osób zaangażowanych w proces edukacyjny w szkole, przy jednoczesnym budowaniu dobrej atmosfery i właściwych relacji uczeń – nauczyciel - rodzic.

Ewa Kaliszuk

Dyrektor Zespołu Szkół Mechaniczno – Energetycznych im. Tadeusza Kościuszki w Olsztynie
ewa.kaliszuk@zsmoelsztyn.pl